

ZAŠTO DOLAZIMO

ČINJENICA da nam tok i razvitak kulturnog života zaostaje za izgradnjom materijalne društvene osnove — namjesto da s njom ide u korak, a ponekad joj i prethodi —, i potreba da se ta dva vida životne djelatnosti usklade, a to će reći da se kulturni život pojača i razvijanje mu ubrza, ta činjenica i potreba koja je iz nje proizašla, odlučile su pokretanje našeg časopisa.

Polazeći od te potrebe kao opšteg zadatka, »Život« će ponijeti svoj dio i nastojati da bude ne samo izraz našeg savremenog — i odjek minulog — književnog života i stvaralaštva, i kultivisanja uma i srca, nego, do moguće mjere, i njihov pokretač.

Mi dakle polazimo sa šire tematske osnove — književnost i kultura — i s namjerom da okupimo sve, a to ustvari znači većinu književnika, i kulturnih radnika uopšte. A tako polazimo zato što smatramo da naše snage još nisu dovoljne da održavaju ni samo jedan a kamoli dva ili više književnih časopisa — da bi se prema njihovim idejno-umjetničkim stanovištima, i shvatanjima metoda i načina rada (koji se već i koā nas pojavljuju), mogle vrstati i u njima zastupati svoja gledišta i voditi borbu mišljenja.

Prema tome mi ne dolazimo kao izraz jedne, neke grupe pisaca i kulturnih radnika, pa sljedstveno ni kao navjestioci jednog unaprijed određenog, grupnog stava, i tumači unaprijed zacrtanih smjernica.

Naš će stav biti stav svih onih književnika i kulturnih radnika koji polazeći uvijek od osnove našeg savremenog društvenog uređenja — izgradnje socijalizma u našoj zemlji — svoj rad usmjeravaju i svoje snage zalažu za njegovo učvršćivanje i dalje razvijanje. A da bi svoje radove mogli objavljivati, mišljenja izlagati i gledišta braniti ovako, na jednom mjestu, od njih kao od svojih saradnika »Život« će tražiti da ispune samo jedan uslov: da pišu kad imaju šta da kažu, i da to po jednom prihvatljivom srednjem jugoslovenskom mjerilu umiju književno da kažu, a kad diskutuju, da to još čine principijelno.

SADRŽAJ PRVE KNJIGE

Andrić, Ivo:	Sećanje na Kalmija Baruha	215
Benac, Alojz:	Jezero na ostacima starodrevnih kultura	35
	Velika svečanost u dolini Bile	173
Bešlagić, Šefik:	Zaštita spomenika kulture u BiH	39
Bulajić, Stevan:	Bilješka o jednoj bilješci	147
Čurić, Hajrudin:	Nekoliko statističkih podataka o stanovništvu BiH u 19 vijeku	238
Čerkez, Vladimir:	Jesenje lišće, šumno zlato	23
Čulić, Branko:	Nekoliko podataka o radu Narodne biblioteke NR BiH	74
	Bibliografija radova dr-a Riste Jeremića	202
Dizdar, Hamid:	<u>Prva slikarska škola u Bosni . . . . .</u>	44
	Priznanje naučnom radu sarajevskog istoričara	73
	Vozom kroz Hercegovinu	97
	»Narodni kalendar« za 1953 g.	235
Đurović Dušan:	Dita	83
	Naša književna kritika	228
Finci, Moni:	Ovogodišnji festival u Veneciji	64
	Venecija — grad muzej	126
Frangeš, Ivo:	Šukrija Pandžo: Pjesme	135
Hromadžić, A.:	Naša knjiga i kritika	142
	B. V. Radičević: Priče o dečacima	156
Humo, Hamza:	Labudova pjesma	11
Jevtić, Borivoje:	Legenda o krvi	4
	»Pozorište u Zenici«	234
Kapidžić, Hamdija:	Jedna neuspjela austro-ugarska misija na Ce- tinju u januaru 1882 g.	120, 206
Kecmanović, Ilija:	Dva priloga kulturnoj istoriji BiH	151
Kreševljaković, Hamdija:	D-r Risto Jeremić (1869—1952)	198
Kršić, d-r Jovan:	Književnost Bosne i Hercegovine	24, 100, 180
Kruševac, Todor:	Jedna monografija o Vasi Pelagiću	58
	Uz jednu staru humoresku iz sarajevskog života	105
Kulenović, Hakija:	XXVI Bienale	219
Majhrovski, Pjer:	Bosansko-hercegovački film i »Film«	144
Marković, Marko:	Zašto dolazimo	1
	Pozdrav Ivi Andriću	67
	Kongres Saveza književnika Jugoslavije	69
	Naučno društvo NR BiH	70
	Novi članovi Udruženja književnika BiH	70
	»Historija koja čeka autora«	72
	O »Književnosti Bosne i Hercegovine«	75
	O »Legendi o krvi«	75
	»Šukrija Pandžo: Pjesme«	76
	Petar S. Petrović (1899—1952)	149
	»Naše pozorište«, Mostar	154
	»Prosvjetni list«	155
	Naučni radnik iz Sarajeva predavao u EUC	157
	Prva doktorska dizertacija u Sarajevu	158
	Uz »Mjesec knjige«	161
	Dvije izložbe u Sarajevu	226

ПРВА СЛИКАРСКА ШКОЛА У БОСНИ

(Поводом 40-годишњице од њеног остварења)

ПРВЕ сликарске изложбе, па и прве ликовне критике, односно прикази и информације о ликовном стварању појављују се у Босни и Херцеговини тек у првом и другом деценију двадесетог вијека. Прве приказе и занимљиве информације, опис и тумачења слика и репродукција, наших и страних, које су излазиле у „Нади“, давао је од 1894 до 1903 пјесник Силвије Страхимир Крањчевић. Некако у исто вријеме појавио се са својим написима из области сликарства у „Босанској вили“ и Павле Лагарић.

Око 1910 г. јавља се заједничким и самосталним сликарским изложбама цијели низ домаћих академских умјетника који су учили сликарство у Београду, Бечу, Прагу, Кракову, Минхену и Будимпешти. Њихови професори били су познати мајстори и педагози у области сликарства: Буковац, Земплени, Жењишек, Шефер, Панкијевић, Аксентовић, Рјепин, Југвирт, Делуг, Похвалски, Лефлер, Хан, Мар, Хаберман и други. Послије изложбе коју су приредили студенти умјетничких академија Швракић, Поповић и Радуловић (1907), прву самосталну колективну изложбу приредио је у Сарајеву (1911) академски сликар Габријел Јуркић. Том приликом се први пут опширније говорило о сликарству и његовим проблемима код нас. У каталогу ове изложбе, на којој је било изложено ништа мање него 355 слика у уљу, акварелу, пастелу и цртежу, каже се, између осталог, и ово: „Прва је намјера ове изложбе, да наша јавност види у пуном опсегу цијели рад, управ постанак једног сликара, — домаћег сликара, који је случајно први изданак нове културне гране на босанском тлу, очуваном и ненатрушеном пуно утицајима туђих култура“.

Некако у исто вријеме кад и Јуркић, јавио се и Тодор Швракић (рођен у Приједору 1882, умро у Сарајеву 1931 године). Он је сликарство учио најприје на народним шарама и везовима, затим у првој умјетничкој школи у Србији, у такозваној Кутликовој сликарској школи у Београду.

Ову школу основао је Словак Кирило Кутлик, 1895 г., кад се вратио са сликарских студија на академијама у Бечу и Паризу. У другом периоду рада ове школе, од смрти професора Кутлика (1900), школом руководе Риста и Бета Вукановић. У занимљивом периоду првих година овога вијека, када највећи дио студената Уметничке школе у Београду учествује у националним манифестацијама и у још младом радничком покрету у Београду (неки пишу у „Радничким новинама“, сликају кулисе за прво радничко позориште и сарађују у радничком пјевачком друштву „Абрашевић“), овдје се школују Тодор Швракић, Коста Јосифовић, Живорад Настасијевић, Новосед, Цвјетан Јоб, Малиша Глишић, Миодраг Петровић, Бранко Јефтић, Мика Вукелић и још неки, који ће, касније, југословенском сликарству дати лијеп допринос.

ПРВА СЛИКАРСКА ШКОЛА У БОСНИ

(Поводом 40-годишњице од њеног остварења)

ПРВЕ сликарске изложбе, па и прве ликовне критике, односно прикази и информације о ликовном стварању појављују се у Босни и Херцеговини тек у првом и другом деценију двадесетог вијека. Прве приказе и занимљиве информације, опис и тумачења слика и репродукција, наших и страних, које су излазиле у „Нади“, давао је од 1894 до 1903 пјесник Силвије Страхимир Крањчевић. Некако у исто вријеме појавио се са својим написима из области сликарства у „Босанској вили“ и Павле Лагарић.

Око 1910 г. јавља се заједничким и самосталним сликарским изложбама цијели низ домаћих академских умјетника који су учили сликарство у Београду, Бечу, Прагу, Кракову, Минхену и Будимпешти. Њихови професори били су познати мајстори и педагози у области сликарства: Буковац, Земплени, Жењишек, Шефер, Панкијевић, Аксентовић, Рјепин, Југвирт, Делуг, Похвалски, Лефлер, Хан, Мар, Хаберман и други. Послије изложбе коју су приредили студенти умјетничких академија Швракић, Поповић и Радуловић (1907), прву самосталну колективну изложбу приредио је у Сарајеву (1911) академски сликар Габријел Јуркић. Том приликом се први пут опширније говорило о сликарству и његовим проблемима код нас. У каталогу ове изложбе, на којој је било изложено ништа мање него 355 слика у уљу, акварелу, пастелу и цртежу, каже се, између осталог, и ово: „Прва је намјера ове изложбе, да наша јавност види у пуном опсегу цијели рад, управ постанак једног сликара, — домаћег сликара, који је случајно први изданак нове културне гране на босанском тлу, очуваном и ненатрушеном пуно утицајима туђих култура”.

Некако у исто вријеме кад и Јуркић, јавио се и Тодор Швракић (рођен у Приједору 1882, умро у Сарајеву 1931 године). Он је сликарство учио најприје на народним шарама и везовима, затим у првој умјетничкој школи у Србији, у такозваној Кутликовој сликарској школи у Београду.

Ову школу основао је Словак Кирило Кутлик, 1895 г., кад се вратио са сликарских студија на академијама у Бечу и Паризу. У другом периоду рада ове школе, од смрти професора Кутлика (1900), школом руководе Риста и Бета Вукановић. У занимљивом периоду првих година овога вијека, када највећи дио студената Уметничке школе у Београду учествује у националним манифестацијама и у још младом радничком покрету у Београду (неки пишу у „Радничким новинама”, сликају кулисе за прво радничко позориште и сарађују у радничком пјевачком друштву „Абрашевић”), овдје се школују Тодор Швракић, Коста Јосифовић, Живорад Настасијевић, Новосед, Цвјетан Јоб, Малиша Глишић, Миодраг Петровић, Бранко Јефтић, Мика Вукелић и још неки, који ће, касније, југословенском сликарству дати лијеп допринос.

Првим генерацијама ове умјетничке школе припадају Милан Миловановић, Коста Милићевић, Бора Стевановић, Драгомир Глишић, Надежда Петровић, талентовани калуђер Рафајло Момчиловић, Зорић, Добра Ђорђевић, Љуба Ивановић, Бруно Крешчински, Милорад Вукајловић, Ђорђе Михаиловић, Тодор Наумовић и други.

Кад је завршио Уметничку школу у Београду, Швракић је прешао у Беч, одакле је последије кратког времена отишао у Праг. На прашкој академији био је ђак познатих сликара професора Влаха Буковца и Жењишека. Код првога, који је тада био на врхунцу свога стварања, остао је три године у општем разреду, а исто толико у специјалном разреду професора Жењишека. Швракић је у Прагу примио главне потстицаје за свој даљњи рад и усавршио своју кичицу за дјела која ће ускоро почети да израђује у великом броју. Међу сликарима из Аустро-Угарске Монархије, који су 1911 излагали у Риму, у Српском павиљону је био и Тодор Швракић. Последије је излагао у Загребу, Београду и Прагу, а 1917 г., први пут, на првој великој заједничкој изложби умјетника из Босне и Херцеговине, у Сарајеву.

По заврштку студија на прашкој академији упутио се Швракић поново у Беч, гдје је у то вријеме живио и радио знаменити српски умјетник Паја Јовановић. Он је младом Швракићу дозволио да ради у његовом атељеу. Од Јовановића Швракић је примио љубав за композицију, јер је дотле, углавном, радио на пејзажу. Међутим, како није могао да се саживи са бечком средином, дошао је у Сарајево, гдје је примио мјесто професора цртања на реалци.

Агилан и жив, задојен новим идејама које је прихватио на школама у Београду и Прагу, он је хтио да живи и дјелује с народом. Ускоро га видимо међу учесницима и покретачима многих политичких и културно-просвјетних акција и манифестација које је водила и организовала напредна српска и југословенска омладина у Сарајеву. Средиште ових покрета у то вријеме било је српско пјевачко друштво „Слога”. Видимо га и у првим редовима опозиционих потхвата омладине која се живо залаже око оснивања Првог српског дилетантског позоришта у Сарајеву.

Негдје у исто вријеме пада и његова одлука да у Сарајеву — за раднике, занатлије и сиромашне чиновнике и ученике — отвори сликарску школу кроз коју би дјеловао на подизању укуса и на умјетничком васпитању омладине. О овој, код нас првој умјетничкој сликарској школи, сачувало нам се врло мало података. Досад, колико нам је познато, о томе је нешто мало забиљежено једино у споменици „Слоге”, гдје се каже да је и овај подухват организован у крилу рада „Слоге”, иако се то из материјала и докумената о покретању ове школе, које смо нашли у Архиву града Сарајева, никако не види. Могло би се претпоставити да је у другој години рада ове школе, о којему, на жалост, у Архиву нисмо нашли никаквих докумената, пошто је почетак био врло слаб а одазив ученика минималан, „Слога” преузела иницијативу у своје руке и тако помогла ову важну културну установу.

Пошто управо ове године пада четрдесетогодишњица од отварања ове школе, коју је ондашња штампа назвала Швракићевом сликарском школом, и пошто тај датум у културној историји наше Републике и наших народа претставља пажње вриједан догађај, осврнућемо се укратко на рад ове школе и њезину даљњу судбину.

У новембру мјесецу 1911 г. професор Швракић упутио је тадашњем Градском поглаварству у Сарајеву сљедећу претставку:

„Подписани најучтиввије моли Славно Градско Поглаварство за дозволу да може у Сарајеву отворити приватну умјетничку школу са сљедећим програмом:

1.) Дневни курс којем ће бити задатак да подигне укус и упутн подмладак у техничкој и вишој умјетничкој страни лијепе умјетности. Ко би се желио посветити умјетности сасвим, моћи ће се ма у којој грани умјетности, која ће се у овој школи предавати, потпуно упутити и приправити за пријемни испит на академији умјетности или којој сличној високој школи.

А) Предавање се искључиво слободоручно цртање по природи са разним материјалом.

Б) Курс ће трајати (изузимајући ову годину пошто се задоцнило) од почетка септембра до конца јуна. Школски часови ће бити распоређени према доби године.

В) На крају сваке школске године приређиваће се изложба школских радова.

Г) Школарина ће се плаћати мјесечно, по могућству.

2.) Вечерњи курс:

Ако добијем дозволу од Високе Земаљске Владе биће смјештен у сали цртања у Великој Реалки, ако не, одржаваће се у просторијама дневног курса где се подесна зграда нађе.

Вечерњи курс ће трајати од почетка октобра до конца марта од 5—7 или од 6—8 сати по подне.

А) Школарина иста као и прва.

Б) На вечерњем курсу изучаваће се стилизација цвијећа у складу са народним орнаментима који се могу разним начином примјењивати на домаће ствари.

В) Оба два курса могу посјећивати оба пола без разлике година и претходног школовања.

Г) Бесплатно могу посјећивати оба курса само врло сиромашни и даровити ученици.

Д) Распоред школски се може према потреби проширивати.

Сврха вечерњег курса је да сузбије туђинштину која постепено и несвјесно се увлачи код нас а потискује народни орнаменат који више одговара духу нашем јер је и никао из душе народне.

Надам се да ће славно Градско Поглаварство не само одобрити да се ова моја идеја оствари и школа отвори, него и материјално подупријети да се ова врста умјетности развије за коју се осјетила већ одавно потреба.

Надајући се повољном и брзом ријешењу ове моје молбе, остајем најпонижнији.

Сарајево, 23/IX 911.

Тодор С. Швракић
акад. сликар

Привремено док се не нађе подеснији простор за дневни курс одржаваћу у моме стану у Бистрику ул. 17.”

Швракић се био добро загријао за отварање своје сликарске школе. То се види из посебног летка, штампаног ћирилицом, који је у то вријеме дијељен по граду.

Иако у врло тешким условима и са врло малим бројем ђака, школа је ускоро отпочела рад. То знамо из причања неких савременика, из поменуте биљешке у архиву бивше „Слоге”, из једне нотице у часопису „Босанска вила” и, коначно, из списка похрањених у Архиву града Сарајева.

Градска општина, односно њен Владин повјереник за главни град Сарајево, под бројем 34747 од 25 новембра 1911 године, обавијестила је Тодора Швракића, писмом писаним ћирилицом, о рјешењу његове молбе овим писмом:

„На основу наредбе Земаљске владе од 16/11 1911 број 217.789 додјељује Вам се концесија за отварање дневних и вечерњих течајева из свих грана лијепе умјетности са сједиштем у Сарајеву.

О чему се уз поврат молби приложених свједоцаба тим додатком обавјешћујете, да Вам за сада Земаљска влада 300 круна субвенције код земаљске благајне дозначила, да сте Ви обавезан по могућности овдашње занатлије похађањем ових течајева прибављати, и да ће од похађања ових те постигнућа успјеха овог предавања, даљња потпора зависити.”

Осим тога, Владин повјереник је о отварању Швракићеве сликарске школе обавијестио, под бројем 35483, следеће установе и друштва: Главни раднички савез, Исламско друштво „Хуријет”, Учитељско друштво за град и округ Сарајево, Српско учитељско удружење за Босну и Херцеговину, Трговачку и обртничку комору за Босну и Херцеговину, Друштво књиговезачких радника, Босанско-херцеговачко трговачко друштво, Занатлиско обртничко друштво, Друштво српске сарајевске омладине, Гајрет — друштво за потпомагање ђака муслимана, Удружење Срба занатлија, Просвјету — просвјетно и културно друштво Срба, Напредак — културно и просвјетно друштво Хрвата и Башмуктарску писарну. Свих четрнаест установа и друштава обавијештено је следећим текстом:

„У прилогу част ми је наслову доставити проспект односећи се на отварање умјетничке школе академског сликара Тодора С. Швракића у Бистрик ул. бр. 17, том замолбом да га, обзиром на лијепу умјетност што опширније сходним путем интересентима препоруком до знања ставити и на том порадици изволи, да се што више ученика-ца у школу пријави и упише.”

По једној биљешци у архивском материјалу види се, даље, да је у првој години за дневни курс било уписано 7 студената средње школе, који су „већином сиромашни и само половину плаћају”, а за вечерњи курс свега „5 и то: 3 занатлије и 2 учитеља”. За друго годиште, по свој прилици, било је више и интересовања и ђака, јер је Швракић рад своје школе у другој години, изгледа, везао уз рад осталих секција „Слоге”.

Школа није дуго трајала. Не знамо да ли је уопште ушла у треће годиште. С једне стране немар средине која није била способна да

прихвати и помогне овај потхват, с друге стране јалово натезање са аустро-угарским беамтерско-бирокуратским властима, онемогућили су њен развој и успјех. Због тога, а и повучен општим стремљењима напредне омладине онога доба, чим је настао Балкански рат, Швракић одлази као добровољац у Јужну Србију и Македонију гдје, у искреном заносу, ствара свој „Косовски циклус”. Ускоро ће Швракић са уља, које је третирао импресионистички, прећи на акварел, гдје је дошла до изражаја његова љубав за сунчане свјетло-жуте и љубичасто-плаве боје. Он је, углавном, и остао на акварелу све до краја живота, дајући монументалну љепоту старих српских манастира и старе махале, сокаке и чаршије Сарајева. Технику акварела одлично је савладао и у њему дао своје најбоље слике.

Послије успјеха који је постигао на изложби у Београду, гдје је продао скоро све своје слике, Швракић одмах послије Балканског рата одлази у Париз. У Француској опет учи, разгледајући богате галерије са дјелима старих мајстора. У Сарајево се вратио пун нада и планова за будући рад. Стигао је почетком јуна 1914 године, али су га одмах послије Сарајевског атентата, аустриске власти, које су га од раније познавале и на њега већ дуго времена пазиле, ухапсиле и послале у интернацију, у мађарски град Арад, гдје је био смјештен велики дио интернираца и хапшеника из свих крајева Босне и Херцеговине. Од природе слаба здравља, Швракић је у заточеништву добио клицу тешке болести, која га је, на концу, стајала и живота.

Хамид ДИЗДАР